

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 332.14

Олена БОБРОВСЬКА, Катерина ЛИПОВСЬКА

Національна академія державного управління

при Президентові України

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ РЕСУРСИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Досліджуються сутність, роль та проблеми організації та управління інтелектуальними ресурсами розвитку території. Обґрунтовується, що успішність територіального розвитку значною мірою залежить від складу та якості інтелектуальних ресурсів громади та місцевого самоврядування. Доводиться, що глибоке сприйняття і розуміння органами місцевого самоврядування можливостей інтелектуальних ресурсів як ключового чинника територіального розвитку дозволяють досягти поставлених цілей суспільства, надати новий імпульс розвитку територій регіонів.

Ключові слова: інтелектуальні ресурси, розвиток, територіальна громада, місцеве самоврядування.

Olena Bobrovska, Kateryna Lypovska. Intellectual resources of the territories development

The essence, role and problems of organization and management of intellectual resources of territory development are investigated. It is substantiated that the success of territorial development depends to a great extent on the composition and quality of intellectual resources of the community and local government. It is proved that the deep perception and the local authorities understanding of intellectual resources as a key factor in territorial development can achieve the goals of society, give a new impulse to the territories development of regions.

Key words: intellectual resources, development, territorial community, local self-government.

Для соціально-економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності кожної країни важливими є рівень освіти, знань, досвіду та їх практичне застосування. Саме потенціал науки, техніки та технології стає домінуючим вектором економічного зростання, формує інноваційний тип розвитку, який здійснюється через сукупність процесів формування та використання інтелектуального ресурсу в усіх сферах діяльності. Його реалізація створює умови для економічного зростання територій, поліпшення екології і якості життя людей.

Поняття «інтелектуальний ресурс» увійшло в науковий обіг у 1980-х рр. і вживається поряд з близькими, релевантними поняттями «інтелектуальний капітал», «інтелектуальна власність», «інтелектуальний потенціал» тощо. Різномічні аспекти

© Бобровська О. Ю., Липовська К. О., 2017

Public Administration and Local Government, 2017, issue 3(34)

інтелектуального капіталу вивчали Е. Брукінг, О. Бутнік-Сіверський, Дж. Гелбрейт, Д. Даффі, А. Дегтяр, Л. Едвінссон, А. Жарінова, С. Ілляшенко, В. Іноземцев, Б. Леонть'єв, Л. Мелоун, Л. Мельник, Т. Стюарт, Е. Тоффлер, А. Чухно та ін. Сутність, зміст, оцінювання, формування, нарощування та зміцнення інтелектуального потенціалу досліджували С. Вовканич, Л. Диба, В. Касаткіна, Ю. Канигін, І. Максименко, К. Мамонов, О. Моліна, В. Петренко, Е. Титова, Р. Лукас, П. Ромер, І. Шумпетер, А. Томпсон, Дж. Стрікланд та багато ін.

Інтелектуальний потенціал є сукупністю інтелектуальних ресурсів, що втілюють наукові здобутки суспільства, людським креативом з притаманними йому освітніми та кваліфікаційними характеристиками, раціональне використання яких у поєднанні з іншими ресурсами забезпечує досягнення нової якості економічного розвитку, що ґрунтується на знаннях. Незважаючи на ряд досліджень вітчизняних і зарубіжних авторів ще не склалося єдиного, чіткого та однозначного розуміння поняття «інтелектуальний ресурс». Існує значна кількість наукових праць, присвячених цій проблематиці, зокрема можна виокремити дослідження таких учених: Г. Башнянина, Л. Беззачної, С. Вовканича, В. Григоренка, Ю. Канигіна, М. Малика, Л. Семів, В. Базилевича, А. Чухно, Ю. Пахомова, В. Якубенко, В. Савчука, А. Гриценко та ін.

Досить поширеними є визначення інтелектуального ресурсу з діяльністю людей у науковій сфері з урахуванням наявності права інтелектуальної власності. Водночас інтелектуальні ресурси здатні суттєво підвищити інноваційність самоврядної управлінської діяльності в територіальних громадах, рівень здатностей посадових осіб місцевого самоврядування та інших учасників як суб'єктів розвитку до трансформації знань у нові соціальні й економічні процеси, продукцію, послуги. Але на цьому рівні ще й досі не відстежується чітка концепція їх розвитку і не визначені ключові чинники і структури елементів цього ресурсу в самоврядній діяльності.

Прозора картина дослідного поля розвитку інтелектуальних ресурсів у місцевому самоврядуванні поки не створена і потребує подальших комплексних наукових досліджень у напрямі впливу цього ресурсу на розвиток територіальних громад і управління ним.

Мета дослідження – дослідити сутність і складники інтелектуальних ресурсів розвитку території; визначити умови, форми організації і управління підвищенням ефективності формування і використання інтелектуальних ресурсів у місцевому самоврядуванні.

Інтелект – це розумова діяльність, нагромаджені знання й інформація, які використовуються людьми для отримання економічних, соціальних та інших благ у суспільстві. Інтелектуальні ресурси складаються зі знань та інформації стосовно розроблення нових рішень, технологій, наукових продуктів, інструментів, заходів оптимізації тощо. Розум при цьому стає своєрідним майном, яке під впливом вільно діючої сили мозку створює щось корисне, що має певну форму (інформацію, опис процесів, моделей, механізмів взаємодії тощо).

Головним призначенням інтелектуальних ресурсів є створення і поширення інновацій шляхом трансформації знань. Знання й інформація, що перетворюються, стають предметом праці.

Утім, в умовах великої значущості цього виду ресурсу на сьогодні не існує однозначного визначення поняття «інтелектуальні ресурси». Його ототожнюють із такими поняттями, як нематеріальні ресурси, нематеріальні активи, інтелектуальний потенціал. Чимало дослідників використовують поняття «інтелектуальні ресурси» як сукупність наявних знань та інформації або ототожнюють із знанієвими ресурсами, сукупністю наявних знань, не поєднуючи їх із практичним призначенням. Існують термінологічні невідповідності і навіть суперечності, що породжує невідповідність між реальними потребами суспільства в цьому виді ресурсів та їх

наявними можливостями. Для дослідження цих ресурсів недостатньо застосовувати системний і ринковий підходи, які сприяють їх широкому використанню в господарському обігу і введенню в структуру технічних, технологічних, економічних, екологічних та інших процесів.

Використані інтелектуальні ресурси враховуються під час оцінювання вартості бізнесу, побудови конусу вартості підприємств у ланцюзі факторів створення вартості в нематеріальних активах, інноваційних і комунікативних виробничих активах та інтелектуальному капіталі. Інтелектуальні ресурси мають необмежені можливості відтворення і поповнення, спрямовані на майбутнє, невичерпні, створюють синергетичний ефект від взаємодії і використання в інформаційних та управлінських мережах і орієнтовані на суспільні блага.

Цей вид ресурсів має низку характерних властивостей: безперервного самовідтворювання, ускладнення, значного поширення, здатності до створення нових знань і нової інформації. Вони мають споживчу вартість, яку не втрачають під час їх використання в управлінських, виробничих та інших видах циклів суспільного життя. Інтелектуальні ресурси майже не мають фізичного зносу, оскільки знанням і інформації притаманний тільки моральний знос. З часом вони продовжують зберігатися, хоча й менше використовуються.

Час появи нового аспекту інтелектуального ресурсу непередбачуваний. Він може з'явитися миттєво або через певний, не завжди короткий, проміжок часу. Результати використання інтелектуального ресурсу не залежать від вкладених у нього коштів. Витрати на його створення відносно невеликі, оскільки після створення він може використовуватися в різних сферах, системах, галузях, видах діяльності і тиражуватися за їх межами. При цьому слід розрізняти належність інтелектуального ресурсу його безпосереднім носіям: науковцям, дослідникам, творчим особистостям, креативним керівникам і посадовим особам.

Знання й інформація, з одного боку, не відчужуються від їх носіїв, а з іншого – їх сукупність стає джерелом нових ідей, колективного оновлення і прогресу систем, процесів суспільної діяльності та її результативності.

Підкреслюючи, що рівень економічного зростання територіальних громад, якість життя їх жителів, конкурентоспроможність і рейтинг безпосередньо залежать від інтелектуалізації процесів розвитку, створення умов для такого середовища повинно бути повністю покладене на суб'єктів територіальної діяльності – органи місцевого самоврядування. Їх призначенням стає створення й ефективне використання колективного кумулятивного інтелектуального ресурсу, як окремих його елементів, так і їх сукупності. Тобто місцеве самоврядування стає носієм інтелектуальних ресурсів територіальних громад, відповідальним за їх створення і розвиток.

Інтелектуальні ресурси виявляються мірою таланту людей і реалізуються в праці. У кожній особистості інтелектуальний ресурс формує розумову енергію, яка може бути втілена в матеріальну сутність у будь-якій соціально привабливій сфері. У різноманітних процесах життєдіяльності на первісному рівні вона здатна зробити свій внесок у створення передумов високоінтелектуального зростання суспільства.

Використання інтелектуального ресурсу супроводжується прирощенням нематеріальних активів, широкомасштабним використанням новітніх технологій, зростанням інновацій, обсягів наукоємної продукції і послуг, інтелектуальної власності (патентів, ліцензій, авторських прав та ін.).

Сьогодні багато країн світу роблять акцент на інтелектуалізації розвитку. Значний досвід у цьому мають пострадянські республіки, їх регіони, області (Росія, Білорусь, Казахстан, країни Балтії тощо). Особливе значення надається розвитку молоді, для цього були розроблені цільові програми регіонів – освіта і розвиток інтелектуальних ресурсів. Використовується система виявлення і підтримки

обдарованої молоді, започатковується видача сертифікатів стосовно включення випускників вузів і технікумів у склад інтелектуальних ресурсів областей із зарахуванням їх до кадрового резерву. Випускаються регіональні збірники «Кращі випускники року».

У вищих навчальних закладах вводяться навчальні курси з психології «Розвиток ресурсів особистості», проводяться спеціальні тренінги, наукові студентські конференції і молодіжні форуми. Набирає обертів впровадження інтелектуальних клубів та проводяться інші заходи на державному і регіональному рівнях, створюються наукові студентські групи, структура яких будується з метою інтенсифікації розвитку інтелектуальних ресурсів.

Інтелектуальні ресурси стають інтернаціональними. Ними обмінюються в глобальному середовищі. На основі їх використання розробляються інтелектуальні платформи для сервісу інтелектуальної продукції. Створюються веб-технології, здійснюється адаптація ресурсів, з'являється можливість інтелектуального аналізу даних про користувачів інформаційних мереж, створюються інноваційні адаптивні інформаційні системи з інтелектуальними технологіями збору, систематизації і обробки інформації за напрямками її використання. Унікальні послуги стають доступними для споживачів без належної спеціальної освіти, які перетворюють їх на затребувані товари.

Сьогодні відбувається інтелектуалізація суспільної діяльності. Запроваджуються електронні офісні системи, які автоматизують документообіг, раціоналізують інформаційні потоки, впроваджують автоматизовані системи управління, забезпечуючи документами, інформацією і знаннями користувачів. Значна частина проектів створення інформаційних технологій управління реалізується зі стратегічними партнерами корпорації Microsoft і Oracle, що створюють типові системи програмного забезпечення документообігу.

Самостійною інтелектуальною інтегрованою системою є модуль «Корпоративний портал». Він призначений для розгортання і підтримки ефективних комунікацій, здатних створювати банки ідей і технології їх реалізації та розповсюдження – профілі розвитку, структури, схеми, сервіс, інформування керівників і фахівців та інші послуги. Об'єднуючи і взаємодіючи з різними видами ресурсів розвитку, інтелектуальні ресурси сприяють появі синергетичного ефекту, який поки недостатньо резюмується дослідниками цієї проблеми.

Водночас слід зазначити, що існуючі визначення важко адаптувати до визначення інтелектуальних ресурсів органів місцевого самоврядування територій, що мотивує до його окремого розгляду. Аналіз наукових поглядів стосовно понятійного визначення інтелектуального ресурсу взагалі [1; 3 – 5; 7 – 8; 10 – 11] дозволяє взяти за основу таке трактування поняття «інтелектуальний ресурс місцевого самоврядування»: інтелектуальний ресурс місцевого самоврядування являє собою набір знань, умінь і навичок, що формують здатність органів місцевого самоврядування і жителів продукувати і засвоювати нові знання та інформацію, використовувати їх для створення і впровадження нової техніки, прогресивних форм організації виробництва і праці, духовної і корпоративної культури, інноваційних технологій, вироблення оптимальніших управлінських рішень шляхом імплементації нових знань у подальший розвиток всіх сфер суспільного життя громади [2]. Надане визначення дозволить знаходити і краще поєднувати всі види ресурсів територій для створення суспільних благ, приймати і послідовно реалізовувати інноваційні управлінські рішення і не допускати невиправданих ризиків.

Головним носієм інтелектуальних ресурсів є жителі, влада, господарюючі суб'єкти, що формують їх здатність до сприяння і впровадження радикальних і модифікованих ідей, вмінь виробляти наукоємну продукцію і послуги, які відповідають вимогам сучасного ринку.

Єдиним довгостроковим фактором інтелектуального розвитку суспільства

країни і її регіонів є розвиток науки, а головним активом створення інтелектуальних ресурсів є освіта її громадян. Наука є сферою, завдяки якій знанієві ресурси перетворюються на розвиток, що спонукає до суттєвого поглиблення уваги до наукових досліджень і розробок на рівні регіонів.

Виробництвом нових наукових знань і впровадженням результатів наукових досліджень у практику займаються наукові працівники – особлива соціально-професійна група в системі поділу суспільної праці, у якій виділяються різні професії. Їм характерні певні види знань з властивим їм змістом і характером праці, з різними напрямками наукових досліджень, виконуваних функцій і їх взаємозв'язків у досягненні поставлених цілей розвитку суспільства. Однак за останні роки стан збереження, розвитку і нагромадження інтелектуального ресурсу країни не поліпшився. Державна і місцева влада в цьому напрямі не роблять дієвих кроків. Зменшується фінансова підтримка наукових досліджень, знижується затребуваність наукових знань і напрацювань, матеріальний достаток науковців і науково-педагогічних працівників. Наукові колективи не мають упевненості в завтрашньому дні. Наукова продукція – заявки на винаходи, наукові проекти, методи і методики, моделі і формули, наукові обґрунтування, монографії, підручники, статті тощо – може не отримати доступ до наукової скарбниці держави в разі відсутності оплати за їх поширення чи опублікування безпосередньо самими авторами.

Сьогодні українська наука не здатна повністю себе захистити чи самостійно стати на ноги. Навіть започаткована відкрита участь у розробці проектів чи грантів передбачає наявність певних фінансових ресурсів та вільного часу для роботи над змістом і проектуванням наукових положень, які у переважній більшості науковців відсутні. Відсутні поки і компроміси між необхідністю залучення науковців до вирішення практичних проблемних завдань суспільства і їх матеріальним та фінансовим забезпеченням.

Наявний стан наукової сфери, несприятливі умови для наукових досліджень знизили мотивацію до участі в наукових дослідженнях талановитої молоді. Сьогодні до навчання в аспірантурі більш схильні майбутні підприємці чи працівники ненаукових галузей діяльності, які розглядають науковий ступінь як спосіб отримання нових можливостей кар'єрного зростання за межами наукової сфери. Імідж ученого, умови його діяльності і заробітна плата внаслідок інфляції стійко знижуються. Не запрошують учених як необхідних учасників вирішення поточних і стратегічних завдань для проведення наукових досліджень у предметних галузях і виробничі підприємства. Збільшується частка науковців, які працюють неповний робочий день або й зовсім безробітні.

Такий стан наукової сфери призводить до збільшення обсягу невикористаних інтелектуальних ресурсів, їх резервів і можливостей зростання як для держави, так і для її територіальних ланок. Зокрема, це призводить до недоотримання частки валового національного продукту, невикористаних можливостей зростання продуктивності праці, відсутності поповнення прямих джерел формування бюджету країни і регіонів на утримання закладів освіти і науки, які не мають замовлень на наукову продукцію, недоотримання соціальних податків для формування бюджету країни, а отже, до суттєвого зниження інноваційного іміджу регіонів країни і вітчизняної науки у світі. Серед науковців зростає недовіра до влади, знижується повага до національних цінностей.

Наявні проблеми обумовлюються не тільки відсутністю асигнувань на науку й недостатністю її інституційної та законодавчої підтримки. Проблеми підвищення інтелектуального ресурсу країни виникають починаючи з її первісного рівня – господарюючих суб'єктів на місцевому і регіональному рівнях, з них повинні починатися запити на наукові дослідження ресурсів розвитку територій, які згодом стануть застосовуватися в усій країні за рахунок концентрації наукових сил і

здібностей, запобігаючи розпорошенню їх у мізерних наукових колективах.

Нині постає багато невирішених проблем. Як позбутися депресивного стану української науки, подолати сумніви, консерватизм і належну увагу з боку влади? Які стимули дійсно можуть змінити й суттєво поліпшити існуюче становище? Який соціальний інститут здатен сприяти підвищенню і стабільності розвитку науки?

Певна відповідь на ці запитання і вихід зі скрутного становища все-таки є, і пов'язано це із запровадженням Закону України «Про засади державної регіональної політики» [9] та Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [6]. Крім того, цьому сприятимуть інші владні кроки, пов'язані із запровадженням реформ місцевого самоврядування та децентралізації влади. Їх реалізація створює умови для появи нових можливостей реформування й підтримки процесів нагромадження і використання інтелектуального потенціалу на територіях регіонів. Зберегти і розвивати цей потенціал можна шляхом розширення змісту напрямів реформаторських заходів у місцевому самоврядуванні територіальних громад за рахунок уключення в них програм розвитку науки. Це може стати запорукою швидкого виходу із кризового стану, що прирівняє науку до стратегічного ресурсу розвитку, яким вона розглядається в усьому світі.

Побудова концепції реформування наукової діяльності з метою інтенсивного розвитку інтелектуальних ресурсів обумовлює необхідність розгляду цієї проблеми як попереднього і невід'ємного етапу продукування процесів розвитку регіонів. Вона буде відрізнятися від інших програмних заходів і здійснюваних реформ місцевого самоврядування цілеспрямованістю на досягнення не тільки місцевих, а й державних цілей, встановлення зв'язків зі світовою наукою з огляду на системність, цілісність і глобальність науки як галузі знань. Водночас на цьому рівні наука повинна відображати наукові потреби регіонів у різних сферах діяльності з урахуванням специфіки і особливостей їх господарських комплексів, природних і просторових умов господарювання і створювати інноваційну платформу для реформаторських перетворень і динамічних змін у суспільному розвитку регіонів і країни.

Ядро розвитку наукових знань на регіональному рівні повинно бути представлене регіональними програмами розвитку науки, заходи яких імплементуються в програми розвитку громад і в конкретні завдання і функції органів місцевої влади. Концепцію розвитку науки на регіональному рівні слід розробляти на довгострокову перспективу розвитку з передбаченням у ній нової місії науки як складника інноваційних перетворень у суспільстві і заради підвищення сталості і збалансованості розвитку. Для збереження і підвищення інтелектуальних ресурсів розвитку повинна бути створена ефективна система мотивації науки і її працівників, що дозволить зацікавити людину і колективи спільно працювати, розширюючи регіональне наукове середовище. Однак тільки наявних інтелектуальних ресурсів для підвищення розвитку територій недостатньо. У суспільстві мають бути і відповідні організаційні форми й інфраструктура, конкретизація потреб і споживачів знань та інформації.

На територіях регіонів у великих територіальних громадах повинні запроваджуватися й нові, особливі форми перетворень фундаментальних і прикладних досліджень існуючих систем знань із державного управління і місцевого самоврядування для територіальної організації. У них повинні взаємодіяти всі компоненти ланцюга: фундаментальні дослідження, прикладні дослідження, дослідні центри, бізнес-інкубатори, центри підготовки наукових кадрів, регіональна система їх використання і багатоцентрична система управління науковим потенціалом регіону зі специфічним соціальним середовищем і з особливою формою організації праці.

Позитивним зрушенням внаслідок застосування наукових знань, що надають

нові можливості розширення змісту і дії елементів існуючої системи «природа – суспільство – людина», стає визначення функцій управління розвитком. Ці функції повинні спиратися на природничі закони і закони суспільства, перевірені часом і підтвержені практикою існування суспільства в просторі й часі.

В управлінні наукою на територіях регіонів слід відходити від бюрократичної основи. Мета розвитку науки на регіональному рівні повинна відповідати світовим здобуткам і досягатися шляхом концентрації необхідних фінансових ресурсів за рахунок регіональних фондів розвитку, створення тематичних фондів: фонду розвитку місцевого самоврядування, фонду розвитку соціальної інфраструктури, фондів розвитку окремих галузей тощо. Необхідно відновити наукові регіональні осередки, наукові містечкові центри розвитку, які здатні змінити територіальну організацію науки відповідно до світових моделей. Науковий центр регіону не повинен мати відомчої спрямованості, хоча безумовно пріоритет повинен надаватися тим науковим дослідженням, які корелюють з напрямками, що передбачаються до реалізації в стратегіях і програмах розвитку регіонів. Особлива увага повинна бути приділена напрямкам підвищення прогресивності і якості діяльності місцевого самоврядування, його менеджменту, корпоратизації комунальної власності, створенню корпоративних моделей її використання і управління нею, нових інформаційних систем управління з орієнтацією інформації на ключові регіональні галузі суспільної діяльності, розширення започаткування соціального партнерства влади і бізнесу, створення соціальних підприємств та інших форм суспільної діяльності.

У складі організаційних форм розвитку інтелектуальних ресурсів у регіонах доцільним стає створення департаменту розвитку, який би грамотно розробляв стратегії розвитку знань і інтелектуальних ресурсів, використання знань органів місцевого самоврядування і фахівців, ефективно об'єднуючи у 3-Д моделі, створював базу забезпечення прогресивних інтелектуальних змін.

Окремих досліджень потребують джерела формування фонду розвитку регіональної науки. Зокрема, перспективним є введення інноваційно-інвестиційного податку, який не збільшує податки суб'єктів господарювання, а дозволяє частину прибутку витратити на наукові дослідження, запровадження їх результату в операційно-виробничу поточну і стратегічну діяльність. При цьому сума податків зменшується на величину інноваційних витрат (реінвестиції).

Важливою умовою стає розбудова наукової інфраструктури, нових форм співпраці науки, влади і бізнесу між різними напрямками наукових досліджень, їх виконавцями, побудова корпоративних горизонтальних мережевих науково-технічних й інформаційних комунікацій.

Глибоке сприйняття і розуміння місцевою владою можливостей інтелектуальних ресурсів як ключового чинника територіального розвитку дозволяють досягти поставлених цілей суспільства, надати новий імпульс розвитку територіальних громад регіонів.

Список використаних джерел / List of references

1. **Ахтямов М. К.** Обоснование критерия эффективности использования интеллектуальных ресурсов / М. К. Ахтямов, Н. А. Кузнецова, Л. В. Саакова // Креатив. экономика, 2011. – Т. 5. – № 5. – С. 17 – 25 [Ahtyamov M. K. Obosnovanie kriteriya effektivnosti ispolzovaniya intellektualnykh resursov / M. K. Ahtyamov, N. A. Kuznetsova, L. V. Saakova // Kreativ. ekonomika, 2011. – Т. 5. – № 5. – S. 17 – 25].

2. **Бобровська О. Ю.** Інтелектуальні ресурси регіонів і їх використання в умовах децентралізації влади в Україні / О. Ю. Бобровська // Сталий розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення : матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф., Дніпропетровськ, 9 жовт. 2015 р. / за заг. ред. О. Ю. Бобровської. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2015. – С. 15 – 18 [Bobrovska O. Yu. Intelektualni resursy rehioniv i yikh vykorystannia v umovakh detsentralizatsii

vldy v Ukraini / O. Yu. Bobrovska // Stalyi rozvytok terytorii: problemy ta shliakhy vyrishennia : materialy VI mizhnar. nauk.-prakt. konf., Dnipropetrovsk, 9 zhovt. 2015 r. / za zah. red. O. Yu. Bobrovskoi. – Dnipropetrovsk : DRIDU NADU, 2015. – С. 15 – 18].

3. **Головчанская Е. Э.** Основные смысловые аспекты понятия «интеллектуальные ресурсы» / Головчанская Елена Эдуардовна. – Режим доступа : <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/92009/1/Основные%20смысловые%20аспекты%20понятия%20интеллектуальные%20ресурсы.pdf> [Golovchanskaya E. E. Osnovnyie smyslovyie aspekty ponyatiya «intellektualnyie resursyi» / Golovchanskaya Elena Eduardovna. – Rezhim dostupa : [http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/92009/1/Osnovnyie smyslovyie aspekty ponyatiya intellektualnyie resursyi.pdf](http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/92009/1/Osnovnyie_smyslovyie_aspekty_ponyatiya_intellektualnyie_resursyi.pdf)].

4. **Гостева О. В.** Интеллектуальные ресурсы как основа интеллектуального капитала организации / О. В. Гостева, Е. И. Аментьева // Эконом. науки. – 2015. – № 6(37). – Ч. 3. – С. 34 – 35 [Gosteva O. V. Intellektualnyie resursyi kak osnova intellektualnogo kapitala organizatsii / O. V. Gosteva, E. I. Akenteva // Ekonom. nauki. – 2015. – № 6(37). – Ch. 3. – S. 34 – 35].

5. **Зорин В. И.** Евразийская мудрость от А до Я : философский толковый словарь / В. И. Зорин. – Алматы : Создик-Словарь, 2002. – 407 с. [Zorin V. I. Evraziyskaya mudrost ot A do Ya : filosofskiy tolkovuiy slovar / V. I. Zorin. – Almatyi : Sozdik-Slovar, 2002. – 407 s.].

6. **Концепція** реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квіт. 2014 р. №333-р. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p> [Kontseptsiia reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vldy v Ukraini : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 1 kvit. 2014 r. №333-r. – Rezhym dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-r>].

7. **Никифорова С. В.** Конкурентные преимущества предприятия на международном рынке : учеб. пособие / С. В. Никифорова, А. И. Мамров. – СПб. : СПбГУЭФ, 2004. – 173 с. [Nikiforova S. V. Konkurentnyie preimuschestva predpriyatiya na mezhdunarodnom rynke : ucheb. posobie / S. V. Nikiforova, A. I. Mamrov. – SPb. : SPBGUEF, 2004. – 173 s.].

8. **Новейший** политологический словарь / сост. : Погорельый Д. Е. [и др.]. – Ростов н/Д. : Феникс, 2010. – 318 с. [Noveyshiy politologicheskii slovar / sost. : Pogorelyiy D. E. [i dr.]. – Rostov n/D. : Feniks, 2010. – 318 s.].

9. **Про засади** державної регіональної політики : Закон України від 5 лют. 2015 р. № 156-VIII. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19> [Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky : Zakon Ukrainy vid 5 liut. 2015 r. № 156-VIII. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19>].

10. **Татаркин А. И.** Интеллектуальный ресурс общества: сущность, классификация и роль в социально-экономическом развитии / А. И. Татаркин // Бизнес, менеджмент и право : науч.-практ. эконом.-прав. журн. – Режим доступа : http://bmpravo.ru/show_stat.php?stat=765 [Tatarkin A. I. Intellektualnyiy resurs obschestva: suschnost, klassifikatsiya i rol v sotsialno-ekonomicheskom razvitii / A. I. Tatarkin // Biznes, menedzhment i pravo : nauch.-prakt. ekonom.-prav. zhurn. – Rezhim dostupa : http://bmpravo.ru/show_stat.php?stat=765].

11. **Терминологический** словарь по строительству на 12 языках / составители: М. Е. Беленький [и др.] ; рук. кол. М. А. Эйнгорн. – М. : Рус. яз., 1986. – 3015 с. [Terminologicheskii slovar po stroitelstvu na 12 yazykakh / sostaviteli: M. E. Belenkiy [i dr.] ; ruk. kol. M. A. Eynhorn. – M. : Rus. yaz., 1986. – 3015 s.].

Надійшла до редколегії 20.09.17